OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Erityisasiantuntija Ville Hiltunen

Lisäselvitys

8.9.2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Oikeusministeriön lisäselvitys - Valtioneuvoston kirjelmä U 55/2022 vp

Lakivaliokunnan pyynnöstä toimitan lisäselvityksenä oheiset huomiot valiokunnan kokouksessa käydyn keskustelun johdosta.

Direktiiviehdotuksen soveltamisalasta ja SLAPP-kanteen käsitteestä

Direktiiviä sovellettaisiin yksityis- tai kauppaoikeudellisiin asioihin. Sen sijaan direktiiviä ei sovellettaisi rikosasioihin. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kunnianloukkausasiat jäävät sekä direktiiviehdotuksen että siinä tarkoitetun SLAPP-kanteen käsitteen ulkopuolelle. Rikosasiaan perustuva ja sen kanssa yhdessä käsiteltävä yksityisoikeudellinen vaatimus, esimerkiksi vahingonkorvausvaatimus, saattaisi kuitenkin kuulua direktiivin soveltamisalaan.

Direktiivin kanssa samaan aikaan annetussa komission suosituksessa ((EU) 2022/758) puolestaan jäsenvaltioita kehotetaan yleisesti varmistamaan, että niiden lainsäädännössä säädetään tarvittavista takeista, joilla puututaan häirintätarkoituksessa nostettuihin ilmeisen perusteettomiin tai aiheettomiin kanteisiin. Suosituksessa kehotetaan jäsenvaltioita muun mu-

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

assa varmistamaan, että niiden kunnianloukkaussäännöillä ei ole perusteetonta vaikutusta sananvapauteen, avoimeen, vapaaseen ja moniarvoiseen mediaympäristöön eikä julkiseen osallistumiseen.

Edellä mainittu jaottelu vaikuttaa siihen, mitä asioita on pidettävä SLAPP-kanteina direktiiviehdotuksen tarkoittamassa mielessä. Tästä syystä asiantuntijalausunnoissa esitetyt arviot asioiden määristä ovat voineet poiketa toisistaan.

Ennaltaehkäisevät keinot ja niiden riittävyys

Asiantuntijalausunnoissa esitettiin erisuuntaisia käsityksiä siitä, onko valtioneuvoston kannassa arvioidulla tavalla kuluvastuusäännösten katsottava riittävästi ehkäisevän perusteettomien kanteiden nostamista.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan ennaltaehkäisevien keinojen arvioinnissa on kysymys siitä, mitä pidetään riittävinä ja oikeasuhtaisina keinoina SLAPP-kanteiden ehkäisemiseksi. Suomessa on pidetty tärkeänä turvata pääsy tuomioistuimeen matalalla kynnyksellä. Perusteettoman tai heikosti perustellun siviilikanteen sanktioiminen olisi oikeusjärjestelmällemme vierasta, ja valtioneuvoston kannan mukaisesti se olisi ongelmallista oikeuden saatavuuden ja siten perustuslain 21 §:n turvaaman oikeusturvan kannalta. Lakivaliokunta on aikaisemmin päätynyt vastaavaan arvioon (LaVL 7/2021 vp, s. 7).

Oikeusministeriö toteaa myös, että sen tietoon ei ole saatettu, että Suomessa olisi nostettu kanteita, jotka täyttäisivät direktiiviehdotuksessa tarkoitetun SLAPP-kanteen kriteerit.

On myös todettava, että mikään määrä ennaltaehkäiseväksi tarkoitettuja sanktio-, kuluvastuu- tai vahingonkorvausvastuu-uhkia ei aukottomasti estäne järjestelmällistä pyrkimystä nostaa kanteita häirintätarkoituksessa. Tämän vuoksi direktiiviehdotuksessa pyritäänkin ensisijaisesti tarjoamaan keinoja sekä tuomioistuimille että tällaisten kanteiden kohteille jo nostettujen kanteiden käsittelemiseksi.

Kantajalle asetettava vakuus

Toisin kuin eräissä muissa valtioissa, Suomessa lainsäädäntö ei tunne kantajalle oikeudenkäyntikulujen tai vahingonkorvauksen turvaamiseksi asetettavaa vakuutta. Tällainen vakuus olisi luonteeltaan tuomioistuimeen pääsyä rajoittava, ja siten mahdollisesti ongelmallinen oikeuden saatavuuden näkökulmasta. Sitä olisi myös mahdollista pyrkiä käyttämään väärinkäyttötarkoituksessa. Valtioneuvosto on kannassaan suhtautunut kielteisesti siviiliprosessisäännösten yhtenäistämiseen ja katsonut, että jäsenvaltioiden tulisi voida itse huolehtia direktiivin tavoitteiden toteutumisesta kansalliseen sääntelyyn soveltuvin mekanismein. Siten myös vakuutta koskevan sääntelyn tarpeen tulisi ensisijaisesti jäädä jäsenvaltioiden harkintaan.

Kynnys hylätä kanne välittömästi

Direktiiviehdotuksessa ehdotetaan, että tuomioistuimen tulisi voida hylätä SLAPP-kanne varhaisessa vaiheessa oikeudenkäyntiä ilmeisen perusteettomana. Asiantuntijakeskustelussa valiokunnassa ilmeni näkemys, jonka mukaan kynnys kanteen hylkäämiseksi välittömästi on liian korkea.

Kanteen ilmeinen perusteettomuus on jätetty tarkoituksella määrittelemättä direktiiviehdotuksessa ja jätetty siten kansallisen sääntelyn ja oikeuskäytännön varaan. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n 2 momentissa on jo nykyisin säännös, jonka mukaan tuomioistuimen on jo valmistelun aikana hylättävä kanne tuomiolla siltä osin kuin se on selvästi perusteeton.

Korkea kynnys kanteen välittömäksi hylkäämiseksi on aiheellinen sen vuoksi, että perustuslain 21 §:n takaama oikeus tuomioistuimeen pääsyyn ja oikeus saada asiansa tutkituksi säilyy myös tosiasiallisesti. Vain sellaiset asiat, jotka selvästikään eivät voi johtaa vaadittuun lopputulokseen, voidaan kokonaan hylätä välittömästi.